

Η ΑΡΕΤΗ ΤΗΣ ΑΡΜΟΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Η ολιστική αντίληψη περί ολότητας που προέκυψε από τη μηχανιστική αντίληψη είναι η αντίθετη από εκείνη που θεωρούσε τον πλανήτη μας ως Γαία, ως εάν ζωντανή ύπαρξη. Η Φύση θεωρείται πια (Νεύτωνας, Γαλιλαίος κ.α.) ως μια απέραντη συλλογή από αντικείμενα, τα οποία μπορούσαν να υποβληθούν σε επιστημονική έρευνα και πειράματα. Ο Μπέικον είχε διαβεβαιώσει ότι «η γνώση είναι δύναμη» που μπορούσε να αποκτηθεί αν βασάνιζαν τη φύση για να αποκαλύψει τα μυστικά της. Η φύση έγινε ένα μεγάλο ρολόι, το οποίο η επιστήμη μπορούσε να διαλύσει και να επανασυναρμολογήσει. **Η πρόβλεψη και ο έλεγχος ήταν οι κινητήριες δυνάμεις της επιστημονικής κοινωνίας. Εντατικοποιήθηκε και η μετατροπή της ανθρώπινης κοινωνίας σε μηχανική και τελικά δημιουργήθηκε μια ολιστική αντίληψη για ένα μηχανιστικό σύμπαν.**

Ο άνθρωπος όμως δεν είναι ένα απλό σύνολο από κύτταρα γονίδια. Δεν έχει μια απλή εμπορική αξία, όπως έχουν οι μηχανές. Έχουν εσωτερική αξία ως τα υπέρτατα «έργα βασιλικής τέχνης». Έχουν **εσωτερική ουσία**, όπως κάθε είδος ζωντανού οργανισμού. **Ο άνθρωπος σκέπτεται συναισθάνεται, αναλαμβάνει ηθική ευθύνη, έχει ενσυναίσθηση αγαπά,...** Υπήρξε, όμως, μια ανάδραση από την ίδια την επιστήμη!

Ο Πουανκαρέ συνάντησε πρώτος παραδοξότητα μέσα στο Ηλιακό Σύστημα ότι οι νόμοι της φυσικής σε κάποια σημεία δεν εφαρμόζονται, ακριβώς γιατί το σύστημα λειτουργεί **ολιστικά**. Κάτω από ορισμένες κρίσιμες συνθήκες, οι διάφορες μετατοπίσεις και αλλαγές στην τροχιά και τη βαρυτική έλξη προκαλούν μια ανάδραση που συσσωρεύεται, ώσπου να προκληθεί ένας συντονισμός και το όλο περιπίπτει σε **μη προβλεπόμενη (χαοτική) κατάσταση**. Τούτο σημαίνει ότι σε μια ολότητα ενυπάρχει πάντα ένα μη προβλέψιμο (τυχαίο) σημείο. Η Γη μπορεί να θεωρηθεί ολιστικά ήτοι τα οργανικά και ανόργανα συστήματα ενώνονται μεταξύ τους και διαδρούν με τέτοιο τρόπο, ώστε να φαντάζουν σαν ένα και μοναδικό όν, το οποίο ονομάζεται **Γαία**, από το όνομα της θεάς των αρχαίων Ελλήνων (Τζέιμς Λάβλοκ).

Οι οικογένειες, οι κοινωνίες δεν λειτουργούν απλά ως **μηχανές**. Έχουν ιδιαίτερα κίνητρα και βούληση. Συναισθήματα και επιθυμίες. Ορμές και λογική. Παιδεία και παραδόσεις. Μιμίδια! Τα ατομικά, κοινωνικά και βιολογικά (ιατρικά) προβλήματα όλα έχουν ολιστική δυναμική. **Μια μηχανιστική άποψη που βλέπει τους ανθρώπους ως μια συλλογή εξαρτημάτων με εξωτερική μόνον σύνδεση δεν δίνει την αληθινή πραγματικότητα**. Απαιτείται η δημιουργία **ολιστικής αντίληψης** των όντων και του περιβάλλοντος. Αντιλαμβανόμαστε τις γραμμικές, αναλογικές και ολογραμμικές σχέσεις, δράσεις, αντιδράσεις, διαδράσεις, που είναι δυνατόν λαμβάνουν χώρα ταυτόχρονα και είναι αδύνατο να ελεγχθούν και να προβλεφθούν.

Ο **άνθρωπος** είναι προικισμένος με μοναδικά γνωρίσματα, τη λογική σκέψη με την ικανότητα να αναλύει, να συλλαμβάνει και να κατανοεί αφηρημένες έννοιες, να βιώνει και να εκφράζει αισθητικές συγκινήσεις και με το συναίσθημα της **ηθικής ευθύνης**, όπως και τη δύναμη να **αγαπά** και να δομεί ολόκληρο πνευματικό οικοδόμημα, που λέγεται **ανθρώπινος πολιτισμός**. Εντούτοις, έχει ουσιαστικά χάσει το μέτρο και την αναλογία στις σχέσεις και στις επιδιώξεις του. Κυριαρχεί η υπερβολή σε όλους τους τομείς. Στη δύναμη και τη γνώση που τις επιδιώκει για να εξασφαλίσει την επιβολή στο διπλανό του. Με κοντόφθαλμη θεώρηση και επιδίωξη του προσωπικού «αγαθού», που ταυτίζει με το ίδιο συμφέρον. Αδυνατεί να ερμηνεύσει την πραγματικότητα. Η εξειδικευμένη μάθηση τού παρέχει τη δυνατότητα να δει και να αναλύσει το μέρος, αλλά δεν ενδιαφέρεται για τη σύνθεση του όλου. Αγνοεί ότι από το όλον αναδύονται **νέες ποιότητες**, που δεν έχουν τα μέρη! Αναστέλλονται μερικές ποιότητες των μερών που ενεργούν στο πλαίσιο του όλου, όμως το αποτελέσματα από τη σύνθεση ανταποδίδονται στο πολλαπλάσιο και στα μέρη. Μια μορφή δημιουργικού διαλόγου και αναδράσεων μερών και όλου αναπτύσσουν νέες δυνάμεις ανανέωσης των πάντων.

Κάτω από τα συναισθήματα απομόνωσης και μοναξιάς που βαραίνουν τον καθένα μας χωριστά, πάλλεται η αίσθηση ότι ανήκουμε και αποτελούμε μέρος **ολόκληρου του κόσμου. Οι ήπιες δυνάμεις συνοχής έχουν μεγαλύτερη ισχύ από τις θεωρούμενες ισχυρές δυνάμεις.** Η απόκτηση ατομικής ισχύος προκαλεί μίσος και αντιπαλότητες. Η απόκτηση γνώσεων δημιουργεί ικανότητες, αλλά η κακή εκμετάλλευση και ειδικά η αποκλειστική γνώση προκαλεί τυφλότητες και επίπλαστες ικανότητες. Η συντεχνιακή οργάνωση με απώτερο σκοπό το ίδιο συμφέρον των μελών της κλειστής ομάδας έχει βραχυχρόνια θετικά αλλά μερικά αποτελέσματα. Μόνον οι ευρύτερες ήπιες δυνάμεις, οι ακραιφνείς και ακέραιες δυνάμεις συνοχής, **οι αρετές, δημιουργούν ισορροπημένα αρμονικά σύνολα με προοπτική μακροχρόνια.. Η φρόνηση, η τόλμη, η πίστη στον άνθρωπο, η μετριοπάθεια, η σεμνότητα, η απλότητα, η φιλία και ανυστερόβουλη αγάπη.** Όταν καλλιεργηθούν με επιμέλεια και πάθος, με συνέπεια και επιμονή και διαχρονικά τότε θα δώσουν στον άνθρωπο πάλι τη θέση που του αξίζει και η **ελπίδα ολβιότητας θα αναδυθεί.**

Ας υποδυθούμε σε ένα αγώνα καλλιέργειας ενός ολογράμματος αξιών και αρετών, όπως η ανθρώπινη εμπειρία και το καταπίστευμα μας έχει δοθεί. Μόνον εάν αντιλη-φθούμε και πειστούμε ότι στο βάθος κάθε κακού και κακοδαιμονίας μας βρίσκεται το έλλειμμα της ολιστικής νοημοσύνης που είναι συνέπεια του ελλείμματος ολιστικής παιδείας. Η πολυδιασπασμένη γνώση δεν μπορεί να δει το όλο λόγω αναντιστοιχίας μερών: δεν ορίζονται εύκολα: το πλαίσιο, η ολιστικότητα, το πολυδιάστατο και το πολύπλοκο. Η γνώση απομονωμένων πληροφοριών είναι ανεπαρκής για να αναδυθεί ένα ασφαλές νόημα. **Η ολιστικότητα είναι κάτι παραπάνω από το πλαίσιο.** Από το όλο αναδύονται ιδιότητες, ποιότητες και χαρακτηριστικά που δεν υπάρχουν στα απομονωμένα μέρη και ορισμένες ιδιότητες ή χαρακτηριστικά των μερών ενδέχεται να αποκλείονται από περιορισμούς που θέτει το όλο.

Οι σύνθετες οντότητες π.χ. ο άνθρωπος είναι πολυδιάστατες: βιολογικός, ψυχικός, κοινωνικός, συναισθηματικός και λογικός. Πολυπλοκότητα προέρχεται από τον τρόπο που πλέκονται μεταξύ τους τα μέρη. **Η αρμονική σύνθεση αναδύει απλότητα.** Η εξειδικευμένη θεώρηση βγάζει το ένα αντικείμενο από το πλαίσιό του και το σύνολό του. Απορρίπτει τους δεσμούς και τις επικοινωνίες, αναδράσεις, διαδράσεις κοκ. **Η οικονομία, η πιο προχωρημένη κοινωνική επιστήμη είναι η καθυστερημένη!,, αφού είναι προϊόν αφαίρεσης των κοινωνικών, ιστορικών, πολιτικών, ψυχολογικών και οικολογικών συνθηκών, που είναι αδιαχώριστες από τις οικονομικές δραστηριότητες.**

Η ανάπτυξη των γενικών ικανοτήτων του πνεύματος ευνοεί παράλληλα την ανάπτυξη των ιδιαίτερων ή ειδικών ικανοτήτων. Τούτο ισχύει και για τις αρετές. Παρ' όλο που είναι διαδεδομένη μια αντίθετη άποψη. **Οι δυϊσμοί** είναι διαισθητικοί ικανοποιητικοί αλλά λογικά αστήρικτοι. Ψυχή/σώμα, πνεύμα/ύλη, συναίσθημα/λογική, ελευθερία/αιτιοκρατία κ. ο. κ... προσφέρουν μια διχασμένη αντίληψη του κόσμου που προκαλεί **τεράστιες τυφλώσεις στην αντίληψη της πραγματικότητας.** Π.χ. εάν αν η ύλη και το πνεύμα είναι οντότητες αληθινά διαφορετικής φύσης προκύπτει το ερώτημα πως μπορούν να αλληλοεπιδρούν. Απαιτείται αναγκαστικά η συμμετοχή υβριδικής μορφής που κατέχει τις ιδιότητες και των δύο οντοτήτων, άρα υπάρχει ένα «υλικο-πνευματικός» σύνδεσμος. Η επιστήμη έχει καταλήξει πλέον ότι οφείλουμε να αναπροσδιορίσουμε την έννοια της ύλης. Και το παράδειγμα μας το δίνει επιστήμη της φυσικής.

Η βίωση της ενότητας με ολόκληρο τον κόσμο αφορά στην απελευθέρωση του εγώ μας από τη χρόνια συνήθεια να πιστεύουμε ότι είμαστε απλά συνδεδεμένα ανταλλακτικά. Μια μετακίνησή μας από την έμφαση στο απομονωμένο εγώ, στη συνείδηση τού τι γνωρίζουμε ο καθένας χωριστά, στη συνείδηση του τι γνωρίζουμε όλοι μαζί. Τη μετακίνησή μας από την παλαιά προσήλωση στον ηρωικό ανταγωνισμό με τον κόσμο, **συν-εξέλιξη και τη συνεργασία.**

Ο παρατηρητής πρέπει να είναι πάντα μέρος αυτού που παρατηρεί. Μια μετακίνηση σε ένα είδος ολιστικής αντίληψης των γεγονότων, πιο «ζωντανή» αίσθηση. Μια μέθοδο πιο συνθετική και ανθρώπινη. Γιατί η αληθινή πραγματικότητα των σύνθετων και αλληλοεπι-

ρεαζόμενων γεγονότων δεν είναι δυνατόν να προβλεφθούν και να ελεγχθούν σε απόλυτο βαθμό. Πάντα υπάρχει **αδυναμία** πλήρους περιγραφής.

Οι επιστήμονες ομιλούν «για πληροφορίες που λείπουν», όπως ακριβώς συμβαίνει και στα μαθηματικά με τους άρρητους αριθμούς, όπως είναι και η χρυσή αναλογία (τομή) 1,618..... δεν μπορούμε να ολοκληρώσουμε έναν άρρητο αριθμό, χωρίς να αφήσουμε κάτι απέξω. Οι τελείες μοιάζουν με τα πετραδάκια που δείχνουν το δρόμο προς κάτι που δεν ξέρουμε με απόλυτη ακρίβεια. Υπάρχει μια πάντα μαύρη οπή. **Πάντα κάτι λείπει, κάτι είναι ατελές στην άποψη που έχουμε για την πραγματικότητα.** Βρισκόμαστε πάντα μπροστά σε κάτι άγνωστο. **Σε ένα μυστήριο, που μας μαγεύει αλλά και συνιστά την πηγή της δημιουργικότητάς μας. Μας ανοίγει έναν πόρο προς το νέο που θα θέλαμε να είναι καλύτερο από το συνηθισμένο.** Εάν ελαττώσουμε την υπεροψία μας για πλήρη έλεγχο και πρόβλεψη. Εάν γίνουμε πιο μετριοφρονες και συνετοί θα παραδεχτούμε ότι οι ανθρώπινες δυνατότητες δεν είναι απόλυτες και **ρέπουν προς το λάθος περισσότερο από ότι προς την αλήθεια!** Έχουμε όλοι μας ένα «τυφλό» σημείο, ένα τέλειο κενό στη συλλογή πληροφοριών, στον αμφιβληστροειδή του ματιού μας, εκεί που καταλήγουν οι νευρικές συνάψεις που σχηματίζουν το οπτικό νεύρο. **Το κενό αναπληρώνει ο εγκέφαλος που ολοκληρώνει την εικόνα και μας δημιουργείται η εντύπωση μιας ενιαίας εικόνας.**

Η μετριοφροσύνη που λείπει σε μεγάλο βαθμό από τον πολιτισμό μας μάς εμποδίζει να αποδεχτούμε ότι ο καθένας μόνος του δεν μπορεί να έχει αληθή συνείδηση. Ας θυμηθούμε την έννοια της συνείδησης, όπως οι πρόγονοί μας αντιλήφθηκαν. Όχι ατομικά αλλά με τον συνάνθρωπό μας μαζί. Και τότε έχουμε κάνει το πρώτο βέβαιο βήμα προς μια πιο γόνιμη σύνθεση του όλου. Και αυτή η **σύγκλιση απαιτεί δύναμη.** Γι' αυτό λέμε ότι **το συνθέτειν το όλο συνιστά αρετή.** Το να συνθέτεις το όλο σημαίνει ότι έχεις αποκρυσταλλώσει πίστη που αναδύεται από την χρυσή αναλογική σύνθεση, αφού προηγουμένως έχουμε προσεγγίσει σε ικανοποιητικό την αλήθεια, να αισθανθείς δημιουργικά το κάλλος και να αποκτήσεις βούληση και δύναμη για ενέργεια του αγαθού που έχεις προσδιορίσει με ορθοφροσύνη και σωφροσύνη, μετριοπάθεια, τόλμη. **Τότε αναδύεται η ελπίδα ως αρετή αποδοχής και συμμετοχής αγάπης που εξασφαλίζει την ολβιότητα.**

Όταν ο καθένας προσεγγίσει τη δική του χρυσή αναλογία, τα δικά του μέτρα λαμβάνοντας υπόψη τις πραγματικές συνθήκες, τουτέστιν αποκτήσει την **αρετή της αρμοστικότητας (fitness), την ολιστική αρετή έχει τις περισσότερες πιθανότητες για προσωπική ελευθερία και ολβιότητας.** Η αρετή σημαίνει δύναμη που αναδύεται από αρμονική σύνθεση επιμέρους στοιχείων. Αυτό σημαίνει ότι **εάν κάτι είναι αρμονικά ενταγμένο σε ένα σύνολο, τότε μετέχει στη ενέργεια του όλου.** Προϋπόθεση Τουτέστιν αρμοστικότητα και συμμετοχικότητα, άλλως είναι παρείσακτο και περιττό φορτίο, που συνήθως απορρίπτεται και αποβάλλεται ως παρίας.

Η συμμετοχικότητα και αρμοστικότητα σε τεράστιο βαθμό εξαρτάται από το ίδιο το άτομο που με τη θέλησή του αποκτά τις επιμέρους αρετές, ώστε να βρίσκεται μέσα **στο πλαίσιο της αλήθειας, του κάλλους και της αγαθότητας. Γνώση του εαυτού και της πραγματικότητας, εύρυθμη ένταξη και επιδίωξη του ολιστικού αγαθού που εξασφαλίζει και το ατομικό.** Τουτέστιν:

Αρμονική ένταξη στην οικογένεια, στην κοινωνία, στην Πατρίδα, στην Πλανητική ανθρώπινη οικογένεια, τότε νιώθουμε ότι ανήκουμε, συμμετέχουμε, απολαμβάνουμε, ολβιότητα γιατί τότε το αξίζουμε!!!!

Δημήτρης Κ. Μπάκας
13 Μάρτη 2026